

О. В. Ленський

Іван Григорович
Ільченко

Ivan Grigorievich Ilychenko

і його газета

СУМСКОЙ ВЪСТНИКЪ

О. В. Ленський

Іван Григорович
Льченко
і
його газета

„Сумський вісник”

м. Суми
Власне видавництво
Ленського О. В.
2011

ББК 63,3 (4 Укр – 4 Сум)

Л 33

Ленський О. В.

Преса Сум початку ХХ ст.

Л 33

В книжці розповідається про видавця і редактора газети „Сумський вісник” Івана Григоровича Ільченка, про братів, що були співвласниками видавничої фірми Ільченків, про їх нащадків. Подається багато матеріалів з особистих архівів нащадків братів Ільченків. В книжці представлений архівний матеріал зібраний Інною Миколаївною Ільченко і автором цієї книжки.

© Власне видавництво
Ленський Олександр Васильович, 2011.

Вступ

У своїй книжці „Історія преси і журналістики”, що вийшла у 2009 р., я подав багато відомостей про газету „Сумський вісник”, але мені дуже бракувало відомостей за видавця газети Ільченка Івана Григоровича і його братів.

Ця книжка є суттєвим доповненням до раніше відомих архівних документів. Велику допомогу матеріалами для книжки надала Ільченко Інна Миколаївна, що протягом багатьох років збирала архівні матеріали і сімейні реліквії Ільченків. Листи до Сум надсилав Федір Григорович з ПАР, що вів переписку зі своїм братом в Сумах Василем Григоровичем. Після смерті Федора і Василя листи до Сум писав син Федора Борис на адресу Педерія А. М.

На основі цієї книжки була створена велика виставка світлин і архівних матеріалів присвячених сотій річниці виходу газети „Сумський вісник” і братам Ільченкам. Виставку готував Ігор Юрійович Ройченко. Доля родини Ільченків була типовою і відображає ті процеси, які відбувалися в історії міста Суми, області і України. Тяжке життя післяреволюційної еміграції, її здобутки і невдачі, туга за рідним краєм все це ми заходимо в листуванні. В наші часи ми знову маємо велику кількість наших громадян, що працюють за межами України. До старих українських діаспор Аргентини, Канади, Австралії додалися сучасні потужні діаспори українців в Італії, Португалії, Іспанії. Діаспори мають свої українські церкви, школи, займаються видавництвом книжок, проводять різні фестивалі, а головне добиваються законодавчих змін, коли їх економічні і політичні права визнаються на рівні прав з місцевим населенням. Це те, що не може зробити держава Україна на міждержавному рівні. Фактично вони створюють реальну економічну і політичну модель України без цього зборища клубу за інтересами під назвою Верховна Рада, що тільки проїдає кошти так необхідні освіті, медицині, пенсіонерам. Немає там і пахана-президента, а в ролі лідера обирають порядну ділову людину, що працює в інтересах діаспори. У більшості випадків українська еміграція корисна для цих країн.

Як в минулому, так і сьогодні на еміграції краще себе почувають ділові, підприємливі люди з високим ступенем освіти. Можна впевнено сказати, що емігрує краща частина українців, бо реалізувати себе під владою донецької фінансово-промислової групи, представленою кінченими дебілами і бандитами, при тотальній корупції важко.

Я не можу сказати, що я був першовідкривачем такої талановитої і неоднозначної людини, як Іван Григорович Ільченко, але ця людина відома небагатьом дослідникам, історикам, краєзнавцям. Іван Григорович народився 25 вересня 1873 р. в с. Шпилівка, Сумського повіту. Пройшло тільки 12 років після скасування кріпащини. Багато селян, ще не викупили землю у поміщиків, а ті що і викупили ще не розраховалися з банками за взяті кредити. Великі купці Харитоненко, Терещенко, Суханов, що займалися торгівлею і виробництвом цукру, швидко збагачувалися. Для розширення виробництва цукру скупалися землі як колишніх дворян, так і селян. Великий шматок земель у поміщика Римського-Корсакова в Шпилівці придбав Дмитро Суханов, що мав у Низах великий цукровий завод. Свого часу частину земель Римський-Корсаков купив у Якова Донец-Захаржевського, що мав 527 душ. Великий шматок земель мала і дружина полковника Агафія Іванівна Якова. Пізніше на цих землях племінник Дмитра Суханова Микола Суханов побудував шпилівське відділення цього заводу. Ось перед вами його залишки. Садба мала парк з водограєм,

водонапірну вежу, електричний генератор. З тієї пори пройшло більше 100 років і садиба справно працювала для селян, а тепер перебуває в періоді поступової руйнації.

Селяни займалися вирощуванням хліба, поміщики мали цегельні, винокурні, салотопні, селітроварні заводи.

Швидше за все, родина Ільченків мешкала в Шпилівці ще з початку XVIII ст. Інна Миколаївна подає відомості про родину з церковних книжок за XVIII ст. На 9 чоловік родини Ільченків припадало 2,5 десятини землі. Брати Ільченки працювали і в господарстві Суханових. При таких статках треба було йти заробляти на життя до міста. У 1886 р. у віці 13 років Іван Григорович прийшов до м. Суми і працював у різних купців. Іван Григорович мав початкову освіту, але видно любов до книжок штовхнула його зайнятися торгівлею папером і книжками. Місто постійно поповнювалося різними учбовими закладами і потреба в папері була постійною.

У 1903 р. заснував у Сумах фірму „Іван Григорович Ільченко”. З часом фірма змінила назву на „Товариство друкарської справи І. Г. Ільченка і брати”. Товариство мало палітурну майстерню, книгарню, друкарню, видавало газету „Сумський вісник”. З 1912 р. Іван Григорович переходить з купців 2-ї до першої гільдії. Іван Григорович мав особисто декілька будинків.

Книжковий магазин І. Г. Ільченка

Вперше його прізвище, як купця з'являється в газеті „Сумський голос“. Там дається реклама книжок його магазину. З неї дізнаємося, що він отримав нові книжки видавництва „Колокол“, „Труд і Воля“, „Молот“ та ін. Проводиться передплата на повне зібрання творів М. Г. Чернишевського (18 крб.). Прийом передплати за цінами редакції. Книжки Ільченку давалися на реалізацію, а продавав він їх з націнкою. З різниці в ціні отримував прибуток. Це вже говорить за те, що він мав добрі стосунки з видавцями Росії.

Ось перед вами магазин Ільченка на вул. Соборній в будинку М. Ф. Скрипниченка. Під час ВВВ цей будинок був зруйнований. На його фундаменті стоїть інший, де на 2011 р. розташовувалася муніципальна галерея мистецтв. Книжний склад розташовувався на подвір'ї Скрипниченка. Значну частину книжок складали підручники і посібники. На посібниках, календарях, якими торгував Іван Григорович, видавці друкували рекламу його магазину. Так робив петербурзький видавець Отто Кіронф, коли друкував для Ільченка популярний календар „Товарищ“. Слово календар тоді мало значення, як довідник. Цей календар був довідником для молоді з різних питань. В магазині продавали різні канцелярське приладдя, папір, зошити, художні репродукції в рамках.

Те, що стосується магазину можна надати додаткову інформацію. У 1918 р., коли з Росії на Україну втекло багато росіян, Іван Григорович позбувся оренди магазину в будинку Скрипниченка, бо хтось запропонував кращу платню за оренду.

Біля 1-ї жіночої гімназії існувала підготовча школа, яку через форму учнів звали в народі „синьою“. Сам будинок був з добротної цегли (залізняк) червоного кольору. В 50-х роках ХХ ст. там були майстерні 2-ї школи і дитяча бібліотека. Проти „синьої“ школи розташовувався торцевий банк. Це місце між двома будівлями в 50 м. називалося гімназичним провулком. У 1918 р. Ільченко біля „синьої“ школи поставив дерев'яний

кіоск. Претендентами на місце виступало кооперативне об'єднання „Нова Січ”. Зі споминів доньки Оксани, відомого в Сумах художника Н. Онацького, ми дізнаємося, що книжний магазин (кіоск) Ільченка розташовувався поруч зі школою (колишня жіноча гімназія), де вона вчилася. Після смерті Івана Григоровича у 1925 р. власником магазину став брат Василь, що і ліквідував його на вимогу радянської влади.

Крім торгівлі книжками, Іван Григорович брав передплату на різні російські газети і журнали. Серед них були: „Русское слово”, „Новое время”, „Речь”, „Раннее утро”, „Россия”, „День”, „Русские ведомости”, „Киевская мысль”, „Южный край”, „Весы”, „Огонёк”, „Солнце России”, „Русские иллюстрации”, „Семейный журнал”, „Сатирикон”, „Весь мир” „Новая Всемирная иллюстрация”, „Будильник”. Мабуть, тоді і зародилася в нього ідея видання власної газети.

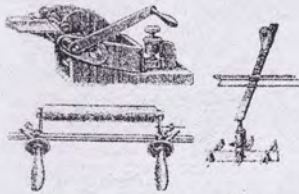
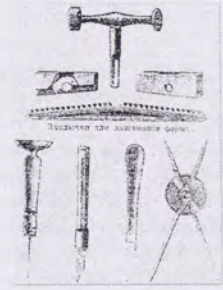
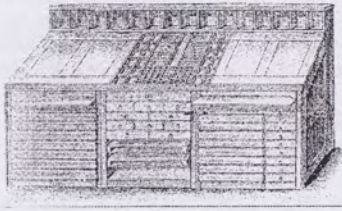

Склади Скрипниченка, де Іван Григорович зберігав папір для друкарні і книжки. Поруч було подвір'я інших власників, а далі йшла міська управа. Справа зберігся уламок будівлі міської управи.

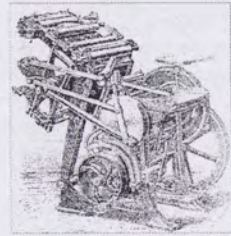

Друкарня і палітурна майстерня братів Ільченків

В друкарні і палітурній майстерні працювало 38 чоловік (1916 р.). В одному з оголошень в г. „Сумський вісник” читаємо: „Типография, переплётная мастерская принимает на себя исполнение всевозможных типографических работ, как-то: книг, газет, журналов, циркуляров... Переплётные работы: гражданских книг, портфелей, бюваров, альбомов, папок для нот ...”

Інструмент друкарні

„американка”

Друкарня була збудована приблизно у 1910-1911 рр. Спочатку там виготовляли різного роду бланки, візитки, запрошення на вечори, а з 1912 р. друкували газету „Сумський вісник”. Друкарня мала одну друкарську машину під назвою „американка”. Вона могла працювати, як в режимі ручного привода, так і від електричного двигуна. Брати Степан, Василь, Федір допомагали вести справи і тому фірма мала назву „Товарищество типографского дела братьев Ильченко в Сумах”.

Вже тоді Іван Григорович зрозумів, що на рекламі можна добряче розбагатіти, бо прикладом для нього міг слугувати Лебединський друкар Когон, що теж випускав рекламну газету і він звернувся до губернатора Катеринича з проханням на отримання дозволу на видання газети.

По ходатайству купця Івана Григоровича Ільченко издавать в Сумах „Сумской Торгово-Промышленный листок объявлений” 1911г.

Его Превосходительство Господину
Харьковскому губернатору
Сумского 2-й гильдии купца
Ивана Григорьевича Ильченко,
живущего в Сумах по Нижне-Соборной
улице в собственном доме

Прошение

На основании пункта 15 приложения к ст. 114 Устава о цензуре и печати, — имею честь просить Ваше Превосходительство разрешить мне издавать в Сумах листок объявлений под наименованием „Сумской Торгово-Промышленный листок объявлений” по программе: объявления торговых и промышленных фирм, фабрик и заводов, сельских хозяев, всякого рода рекламных объявлений торговых фирм, заводов, складов, магазинов, отчеты и объявления банков, благотворительных обществ, Земских и Городских Управ и других учреждений, объявления книжных магазинов о вновь и прежде вышедших книгах и о подписке на газеты и журналы, объявления лиц ищущих труда, о подрядах на постройки, отдающих в аренду квартиры, дома и другие помещения, продажа движимого и недвижимого имущества, объявления о концертах, театрах, кинематографах, справочные сведения отхода и прихода поездов, адреса врачей и часы приема и других должностных лиц, справочные цены на продукты сельского хозяйства, биржевые цены процентных бумаг, судебный указатель о назначенных к слушанию дела в Окружном суде и Съезде.

При сем срок выхода 2 или 3 раза в неделю т. е. по мере накопления материала. Листок будет раздаваться бесплатно. Печататься он будет в моей типографии Бессмертный переулок собственный дом №2.

Обязанности ответственного редактора листка объявлений принимаю на себя в полном объеме и заявляю, что я русский подданный, имею 38 лет отроду, обладаю общей гражданской правоспособностью и не подлежу под условия, указанные в ст. 7 положения о выборах в Государственную Думу. Государственный сбор три рубля семьдесят копеек (3. 75) при сем прилагаю.

Сумской 2-й гильдии купец Иван Григорьевич Ильченко.

Октябрь 15

1911 год.

МВД
Сумской
Уездный исправник В канцелярию Харьковского губернатора
ноябрь 14
№ 8687
г. Сумы
Харьковской губернии

В следствие отношения от 21 октября с. г. за № 11443, препровождая при сем прошение Сумского 2-й гильдии купца Ивана Григорьевича Ильченко, ходатайствующего о разрешении ему в городе Сумы издавать „Листок объявлений”, сообщаю канцелярии г-на Губернатора, что Ильченко отроду 38 лет, проживает в Сумах 25 лет, где имеет три дома и типографию, кроме того в доме Скрыпниченко по Соборной улице, имеет писчебумажный магазин. За время жительства под судом не состоял и не состоит, ни в чем предосудительном не замечался, политически благонадежен, к ответственности за нарушение Устава о цензуре и печати не

привлекался и препятствий к удовлетворению ходатайства Ильченка с моей стороны не встречается.

Исправник Преображенский.

ДАХО. Ф.3, оп. 285, спр. 78.

Обмеженість архівних матеріалів не дозволяє впевнено вести мову про будинки Ільченка. На розі вулиць Нижньої Соборної і Безсмертного провулку в 30-х роках ХХ ст. ще був будинок. Тепер там двоповерховий будинок збудований в 50-х роках ХХ ст. Мабуть, ця садиба дісталася Івану Григоровичу від його дружини. На тій частині, що виходила на Безсмертний провулок і збудував друкарню. За свідченням Інни Миколаївни Ільченко її бабуся водила, на початку 30-х років ХХ ст., на початок вул. Кузнечної і показувала будинок в середині подвір'я, що теж належав Івану Григоровичу.

В кінці 1911 р. Іван Григорович звернувся з проханням змінити назву газети і її зміст.

М. В. Д.

КАНЦЕЛІРІЙ
ХАРЬКОВСЬКОГО

ГУБЕРНАТОРА.

Столяр І.

Января 19 дня, 1912 г.

№ 1222

г. Харьков.

Инспектору по делам печати.

Канцелярія г. Губернатора уведомляет Ваше Высочай-

ше родію, что г. Губернаторъ разрѣшилъ Сумскому 2-й гильдіи купцу Івану Григорьевичу и д ч е н к о издавать въ г. Сумахъ ежедневную газету "Сумской вѣстникъ" подъ редакторствомъ его-же, Ільченко, по программѣ въ копіи при семъ прилагаемой, по цѣнѣ въ годъ - 5 р., полъ года - 3 р., четверть года - 1р. 75 к., одинъ мѣсяць - 60 к., при условіи печатать газету въ типографіи Ільченко въ г. Сумахъ, Безсмертний пер. д. № 2.-

Управляющій Канцелярією *[Signature]*

Помощникъ Правителя Канцеляріи *[Signature]*

Копія

* На подлинномъ написано "Утверждаю". Января 19 дия 1912 г.
 Подписаль: Губернаторъ, Двора ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА Камергеръ Катериничъ. 42
 Съ подлиннымъ вѣрно: Управляющій Канцелярією *М. Овчининъ*

ПРОГРАММА

на изданіе въ г. Сумахъ ехедисной газеты подь названіемъ "Сум-
 ской Вѣстникъ", разрѣшенной въ выпуску Сумскому 2-й гильдіи куп-
 цу Ивану Григорьевичу И л ь ч е н к о по свидѣтельству отъ 19
 января 1912 года за № 1220

- 1/ Справочный отдѣлъ.
- 2/ Официальный отдѣлъ.
- 3/ Телеграмм и телефоны.
- 4/ Мѣстная жизнь.
- 5/ Внутреннія извѣстія.
- 6/ Заграничныя извѣстія.
- 7/ Среди газетъ и журналовъ.
- 8/ Статьи научнаго характера и изслѣдованія.
- 9/ Фельетоны, стихотворенія, рассказы, очерки на разныя темы.
- 10/ Судебная хроника, отчеты о судебныхъ засѣданіяхъ.
- 11/ Критика, библиографія и рецензіи.
- 12/ Почтовый ящикъ, отвѣты на вопросы читателей.
- 13/ Приложенія иллюстрированныя описанія, событій изъ жизни выдающихся русскихъ людей.
- 14/ Частныя объявленія.

Настоящая программа вѣрна съ программой, представленной издателемъ.
 Января дия 1912 г.

Управляющій Канцелярією *М. Овчининъ*

Робота друкарні вимагала електричної енергії, але видно власник електростанції Кайданський запросив велику вартість за неї і тому Ільченко звернувся до міської думи. З думи відповіли: „Господину домовладельцу Ивану Григорьевичу Ильченко. Согласно пункта 7-го заключенного с концессионером Кайданским договора, управа регулирует отношения только по поводу отпуску электроэнергии и её качества исключительно для домашнего освещения, а для технических и других целей от согласия сторон”.

У 1913 р. у Кайданського скінчився термін концесії і місто викупило електростанцію. В газеті „Сумський вісник” за 27 січня 1913 була надрукована стаття про зв’язки міського голови Золотарьова з Едуардом Кайданським. Ільченко вважав ціну в 75 000 за електростанцію високою і називав такі дії міської влади кредитуванням Кайданського. Певна частина гласних теж виступала проти купівлі електростанції у Кайданського і вважали за краще побудувати свою міську електростанцію, але з дивних обставин один гласний змінив свої погляди, бо для прийняття рішення про купівлю у Кайданського електростанції якраз і не вистачало одного голосу. Як все це схоже на наших продажних депутатів всіх рівнів.

Серед оголошень ми знаходимо наступні: „В газету конторы требуется печатник, умеющий работать на „Американке”, а также мальчик для переплётных работ” (№ 161). Прізвище одного з хлопчаків Ільченка потрапило в газету. Це Степан Харченко - „мальчик из типографии Ильченко, желая полакомится грушами, перелез в сад Бочарова на Безсмертном переулке и был побит квартирантом Бочарова Антоном Сумцовым”. На превеликий подив та груша проіснувала до 2007 р., коли під час буревію зламалася від старості. „В типографию Ильченко нужна корректорша”.

У 1916 р. сумські друкарі І. Г. Ільченко, П. К. Пашков, А. Є. Чорнобривченко, звернулися до земського зібрання вимагаючи зняти з них особовий земський податок, бо в Харкові такого податку для друкарень не було. Вони казали, що їх друкарні маленькі, а не являють собою промислові підприємства на зразок фабрик і заводів.

Друкарня Ільченка проіснувала до січня 1918 р., коли була перший раз націоналізована. „Доводится до сведения всех организаций г. Сумы, что с 18 января сего года (1918) открыта типография Совета Рабочих Солдатских и Крестьянских депутатов (бывшая Ильченко). Принимаются всевозможные заказы”.

Кожного разу з відходом радянської влади друкарня поверталася Івану Григоровичу, поки її не забрала остаточно радянська влада у кінці 1919 р.

Газета „Сумський вісник”

Першою газетою був „Сумський листок”, що вийшов через рік після народження Івана Григоровича. Наступною газетою у 1905 р. була „Сумський голос”. У 1908 р. знову виходив „Сумський листок”. Були спроби видання і інших газет, але тільки у 1912 р. вийшов „Сумський вісник”. Вище ви бачили, що в 1911 р. Ільченко просив про видання газети, але в кінці 1911 р. він звертається з проханням змінити назву і зміст газети.

Мабуть, поштовою у Ільченка до ідеї видання власної газети стала велика кількість газет, що виписували сумчани через поштову контору.

У 1912 р. в м. Суми мешкало 50 тис. чоловік в той же час, за відомостями Сумської поштової контори, у 1912 р. в місто надійшло 3067 примірників різних газет і журналів. Більше всього сумчани передплачували „Русское слово” – 415 примірників. Потім йшли: „Нива” - 276; „Биржевые ведомости” – 196; „Харьковские ведомости” – 102; „Южный край” – 83; „Пробуждение” – 59; „Сельский вестник” – 59; „Раннее утро” – 53; „Киевская мысль” – 46; „Свет” – 42; „Церковный вестник” – 42; „Светлячок” – 42; „Русские ведомости” – 41; „Утро” – 37; „Вера и разум” – 37; „Южная копейка” – 35; „Вокруг света” – 35; „Копейка” – 32.

Далі йдуть видання, які передплатили від 10 до 20 примірників: „Досуг и дело“, „Правда“, „Еврейская газета“, „Правительственный вестник“, „Исторический вестник“, „Искра“, „Русское богатство“, „Новая жизнь“, „Речь“, „Инвалид“, „Россиянин“, „Киевлянин“, „Торгово-промышленная газета“, „Народное образование“, „Огонёк“, „Рада“, „Голос Москвы“, „Вестник воспитания“, „Современное слово“, „Женское дело“, „Практическая медицина“, „Русская старина“, „Охотник“, „Миссионерское обозрение“, „Дружеские речи“, „Голос истины“, „Всемирная новь“, „Земля“.

Видання, які передплатили від 5 до 10 примірників: „Синий журнал“, „Ветеринарное дело“, „Вестник Европы“, „Известия земского отдела“, „Верность“, „Весельчак“, „Молочное хозяйство“, „Галчонок“, „Современный мир“, „Солнце России“, „Вестник иностранной литературы“, „Старые годы“, „Рассвет“, „Тропинка“, „Автомобилист“, „Улей“, „Природа и люди“, „Хлебное дело“, „Русский врач“, „Художественная летопись“, „Сатирикон“, „Новое в медицине“, „Южная Россия“, „Мирок“, „Театр и искусство“, „Синема-Пате“.

Видання, які передплатили від 1 до 5 примірників: „Биржевые известия“, „Русский паломник“, „Вестник моды“, „Фельдшерский вестник“, „Весь мир“, „Украинская жизнь“, „Входы“, „Русское знамя“, „Городское дело“, „Гражданин“, „Маяк“, „Странник“, „Сборник тарифов“, „Русский скакун“, „Союз победителей“, „Модный журнал“, „Семья и школа“, „Московский листок“, „Военно-медицинский журнал“, „Народный учитель“, „География“, „Гроза“, „Жизнь“, „Голос церкви“, „Детский мир“, „Знамя“, „Зодчий“, „Земское дело“, „Коммерсант“, „Вестник пчеловодства“, „Школа и жизнь“, „Вестник чиновника“, „Мясная биржа“, „Военный сборник“, „Вопросы жизни“, „Народный журнал“, „Книжный вестник“, „Одесские новости“, „Лесопромышленный вестник“, „Рампа и жизнь“, „Новый восход“, „Разведчик“. З цього переліку зрозуміло, що потреба в газетах була і особлива була потреба у місцевій газеті, щоб подавала місцеві події і місцеву рекламу.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА
на 1912 годъ
на ежедневную беспартийную газету

„СУМСКОЙ ВѢСТНИКЪ“

Выходитъ ежедневно кромѣ дней послѣ-
праздничныхъ.

Условія подписки и пріема объявленія въ заголовкѣ
газеты.

Адресъ редакціи и главной конторы: г. Сумы, Безсортный пер., соб. докт. № 2. — Отдѣленіе конторы: Соборная ул., книжный магазинъ И. Г. Ильченко.

Г. ЛЕБЕДИНЬ.

Съ 28 сего іюня розничная продажа „Сумского Вѣстника“ производится въ магазинѣ Стещенко. Газета получается въ Лебединѣ въ день ея выхода въ 8 час. утра.

Г. БѢЛОПОЛЬЕ

Съ 2-го сего іюля розничная продажа „Сумского Вѣстника“ производится въ магазинѣ Кравченко. Газета получается въ Бѣлопольѣ въ день ея выхода около 12 час. дня.

Вышелъ
на 1915.16 уч. г.

КАЛЕНДАРЬ для УЧАЩИХСЯ

„ТОВАРИЩЪ“ и „ПОДРУГА“. Цѣна въ переплетѣ 30 коп.

Газета „Сумський вісник” видавалася з 1912 р. по 1918 р. з невеликими перервами. Спочатку це була щоденна безпартійна газета. Почала вона виходити у 1912 р. Спочатку її закриють 12 січня 1918 р. більшовики, а за уряду Скоропадського вона поновить свій вихід, а 24 грудня 1918 р. газета буде знову закрита. В жовтні 1919 р., при білих, вона знову поновить свій вихід, а потім її закриють і знову вона поновить свій вихід за часів окупації 1941 – 1943 рр. Редакторами в різні часи були: І. Г. Ільченко, (С. А.) Супрун, Д. С. Ростовцев, М. І. Стеценко, І. І. Кизченко, а всіх інших ви побачите в наступних розділах. В найбільш сприятливі роки тираж газети складав 1300 примірників. „Вісниками” називали частіше за все приватні видання, особливо в повітах, де вони протидіяли офіційним „Губернским ведомостям”. В цей час відбуваються ліберальні зміни в суспільстві, дозволяється друк багатьох газет. Першим редактором і видавцем газети був Іван Григорович Ільченко. Відомості про видавця доводилося збирати по різних архівних джерелах. Найбільше відомостей про нього ми знаходимо в архівному фонді р. 6, оп. 1, справа № 348, а також в фонді р. 32.

Тепер те, що стосується самої газети. Газета почала виходити в 1912 р. На першій сторінці поруч з назвою йде ряд оголошень, які стосуються самої газети. Контора газети відкрита з 10 години ранку і до 7 години вечора. Редактор для особистих поясень приймає з 5 до 6 години вечора. Газета виходить щоденно крім післясвяткових днів. За один рядок оголошення на першій сторінці ціна 20 коп., повторна – 10 коп., а на четвертій сторінці за перший раз – 10 коп., а повторна – 5 коп. Ціна газети 3 коп.

Значно пізніше він організовує окрему службу оголошень при газеті, бо крім редакції газети оголошення приймають і уповноважені Н. І. Хавкін, І. Г. Зільберштейн.

На кожен газету клеїли друковану адресу. Ці екземпляри, які збереглися в ДАСО, належали Бичкову з „Російського транспортного товариства”. Реклама на першій сторінці, частіше за все, стосувалася виступів акторських колективів в театрі Корепанова. Друкувалися повідомлення з Торгово-промислового клубу, оголошення закладів торгівлі, реклама інших газет і журналів: „Росія і життя”, „Споживач”, „Школа і Життя”, „Сонце Росії”, „Весь Світ”, реклама книжок Купера, Дюма і багатьох інших авторів, реклама словників. Швидше за все, книжки давалися видавництвами на реалізацію на певний час, бо брати їх за власні кошти було дуже ризиковано. Це були книжки з сільського господарства, з технології виготовлення цегли, черепиці, підручники, художня література. Разом з газетою розсилалися і рекламні листівки виробників машин, механізмів і т. д.

Реклама різних видань в газеті „Сумський вісник”

Реклама „Харьковской вечерней газеты”

Первое в Харькове вечернее издание газеты выходит ежедневно, за исключением воскресных и праздничных дней, в 4 часа дня по следующей программе: правительственные сообщения, телеграммы, статьи по вопросам политической, общественной и экономической жизни в России и за границей, местная жизнь, театр, музыка и зрелища, судебная хроника, обзор печати, внутренние известия, корреспонденция и письма, последние новости, фельетоны, заграничные известия, критика и библиография, новые книжки, смесь, объявления. Объявления за строчку до текста 20 коп, после текста 10 коп. Подписная цена на год 4 рубля. г. Харьков, ул. Донец-Захаржевская, собственный дом, № 6.

Реклама „Газеты-копейки”

„Газета-копейка” выдавалась в четырех изданиях.

I издание: „Газета-копейка”, 52 выпуска „Настольного энциклопедического иллюстрированного словаря”.

II издание: „Журнал-копейка”, 52 выпуска „Настольного энциклопедического иллюстрированного словаря”.

III издание: „Газета-копейка”, иллюстрированный журнал „Зеркало жизни”, юмористический журнал „Балагур”.

IV издание: „Газета-копейка”, журнал „Зеркало жизни”, юмористический журнал „Балагур”, 12 книг журнала „Волна”, 52 выпуска „Настольного энциклопедического словаря”.

Реклама журнала „Всемирная новь”

Журнал „Всемирная Новь”. 104 номера двух журналов. 52 номера „Всемирная Новь” и 52 номера „Смех и Сатира”. 12 номеров „Хозяйки дома”. Календарь отрывной ежедневник. Картина „Песня любви”. 56 книг романов: 10 книг Марлит, 4 книги Помяловского, 18 книг современных и исторических романов, 24 книги журнала „Сборник литературы”. Цена 4 рубля.

Журнал „Родина”

Журнал „Родина”. Два издания.

I издание: 52 выпуска в год журнала „Родина”, 72 книги романов: 16 книг В. Тихонова, 20 книг Вернера, 12 книг „Историческая библиотека”, 24 книги „Сборники литературы”.

II издание: 52 выпуска „Всемирное обозрение” и 52 выпуска „Развлечение в часы отдыха”: 12 картин в красках, 40 фотогравюр, 61 общепольное приложение, 2 картины. Цена 7 рублей.

Журнал „Вокруг света”

Журнал „Вокруг Света”, подписка принимается на два абонента. I абонент кроме 50 номеров „Вокруг Света” получает 36 томов Генриха Сенкевича.

II абонент получает 50 номеров „Вокруг Света”, 12 номеров иллюстрированного ежемесечника „На суше и на море”, 12 номеров „Вестника спорта и туризма”, 12 томов капитального научно-популярного труда Элизы Реклю „Земля”.

Стоимость каждого абонента 7 рублей.

Москва, ул. Тверская, № 48. Издательство Сытина. Редактор Вл. А. Попов.

Журнал „Жизнь для всех”

Це рекламне оголошення друкувалося в газеті у формі розповіді без всяких облямівків і оздоблень.

Журнал „Жизнь для всех”, издатель из Петербурга Владимир Александрович Поссе. Выходит под редакцией П. А. Миролюбова. Издаётся 4-й год. В этом году (1913) подписчики получили полное издание Л. Н. Толстого, К. Рыльева, кн. А. Одоевского, Бярытынского, Веневитинова, стихотворения Хомякова и К. Аксакова, книжки: „Начатки познания России”, „К 50-летию земских учреждений”, „Семья и школа”.

На 1914 г. журнал „Жизнь для всех” дает следующие приложения: 9 томов „Энциклопедия”, в которую войдут физика, биология, социология, русская история, русская литература, французские поэты. Каждый том „Энциклопедии” будет представлять из себя вполне законченное целое. Кроме 9-ти томов „Энциклопедии” подписчики получают еще три следующие приложения: „Альманах – виды России”, „Москва и её жизнь” и сборник „Жизнь для детей”. Журнал „Жизнь для всех” преследует задачи самообразования. Цена журнала 3 рубля, 6 руб. 60 коп. с приложениями.

З цих рекламних оголошень ми бачимо як конкурували між собою видавці і редактори. Середня зарплата на 1913 рік в промисловості складала понад 60 крб. Заплатити за видання 4 - 7 карбованців було не так важко, але серед робочого люду передплатників було мало, про що свідчать статті в газеті „Сумской вестник”. Цікаво порівняти з тими виданнями наші убогі газети і відповідно ціни на них, а також загальний інтелектуальний рівень як самого видання, так і редактора.

Після цього йшли повідомлення про призначення, переведення державних службовців, повідомлення по Росії (часто про переслідування преси, святкування 300-ї річниці дому Романових), або передрук з іноземних видань про події за кордоном, повідомлення кримінальної хроніки і місцеві новини. Дуже багато публікацій до святкування 300-ї річниці царського дому Романових, які стосуються місцевих подій по святкуванню цієї дати.

Починаючи з 29 номера за 1913 р., ми знаходимо вже не видавця-редактора Ільченка, а він наймає собі окремо редактора (С. А.) Супруна. Знайти хоч якісь відомості

про нього я не зміг, але з однієї судової справи можна зрозуміти, що друкувався він під псевдонімом Гном.

Для нас найбільш цінним і цікавим є місцевий матеріал, з якого ми дізнаємося про побиття вчительки Єфімової Тимофійського училища піклувальником (попечителем) Іваном Васильовичем Басовим за те, що вона з дозволу земської управи на території школи посадила овочі. Після двох судів Басов отримав 2 місяці ув'язнення. Розповідається про нагородження золотим жетоном начальника Лебединської, а потім Сумської в'язниці Д. І. Кокушкіна за 10 років служби; про випуск „Календаря Харківського Губернського Земства” для земських кореспондентів-селян; про те, що в Сумському повіті 250 вчителів, а виписали вони тільки 4 газети: „Народное Образование”, „Вестник воспитания”, „Школа и жизнь” (буде видане розпорядження губернатора про заборону передплати на цю газету), „Народный учитель” і це при тому, що виходило 21 подібне видання в Росії; про те, що в Сумському повіті діє 72 бібліотеки, крім приватних; про реставрацію картин Мурильйо, які знаходилися в Охтирському соборі; про картонні програші і яке це приносить горе поважним людям, коли вони програють все, що зібрали за все своє життя; про обговорення питання побудови залізниці Суми – Кияниця – Суджа, Охтирка – Гадяч. Ці проекти будуть відхилені, але ідея не втратила доцільності і сьогодні.

Газета не раз писала про стан справ на заводах Харитоненка. Газета обурюється цінами в Англії на сумський цукор і „чи варто так важко працювати, щоб ним годувати англійських свиней”. В той же час ціни на внутрішньому ринку були значно вищі. Іншу цитату можна навести з 235 номеру газети. „Правление Сумского машиностроительного завода обратилось в городскую управу с просьбой разрешить рабочим завода мыться во вновь выстроенной городской бане... Рабочих на заводе 1400 человек из них 400 женщины... Немного странно, что завод имея такое количество рабочих не имеет собственной бани”. В газеті за січень 1913 р. є стаття про великий травматизм на цьому заводі. В разі захворювання, або каліцтва допомогу з лікарняної каси видають по рішенню старост і вона не всім дістається. Надають її тільки тоді, коли ви відмовилися подавати до суду. Травматизм склав 6,5%. Якщо через суд не отримаш допомогу, то ніякі благодійники тобі не допоможуть. Більшість акцій на бельгійському заводі належала родині Харитоненків. Зараз багато дебілкуватих розмов про благодійність Харитоненків. Тамара Іщенко, заступник голови ОДА, добалакалась до того, що назвала Харитоненків батьками міста. Я розумію, що свої краснавчі знання вона отримує з сумнівних наших сучасних газет, така собі місцева жовта преса, але не завадило б подивитися в ДАСО фонд №235, або хоча б полистати газету „Сумський вісник”. Ні, Ільченко соціалістом не був, але писав те, що бачив і чув.

В той же час газета друкує матеріали (мабуть, передрук з петербурзьких газет) про злочини, які відбуваються в системі залізничних доріг.

Спокійне життя Ільченку порушила газета конкурентів „Сумское эхо”. Ця газета виходила у 1913 р. і була громадською, літературною і економічною. Всього вийшло 40 номерів. Редактором-видавцем був (М. Н.) Кобцев, а з 37 номера Г. Д. Старличанов.

Особливо я хочу виділити повідомлення про газету „Сумское эхо” в газеті „Сумський вісник”. В декількох номерах своєї газети Ільченко публікує матеріали про „Сумское эхо”. Якщо газета Ільченка орієнтувалася політично на кадетів і розраховувалася на дрібну буржуазію, то газета „Сумское эхо” створювалася як газета середньої буржуазії і міської управи. Проіснувала вона 50 днів. 27 лютого вийшов її останній номер. Співробітники „Сумського эха” прийшли в редакцію „Сумського вісника” і розповіли всю історію газети. Юридичним редактором-видавцем був надвірний радник (М. Н.) Кобцев, колишній помічник справника, але він виявився нездібним з фінансового боку і був замінений на деякий час Д. П. Черняєвим. Гроші за передплату забрав Кобцев, і колектив був змушений працювати безкоштовно. Не отримували плати і друкарі. Місце видавця погодився зайняти Є. Л. Кайданський.

Організатори розраховували отримати субсидію на газету від земства. Пізніше видавцем став Г. Д. Старличанов. Співробітниками газети були С. Е. Стамбо, П. А. Кайдановський (не плутайте з Кайданським), (И. А.) Хохолєв, В. П. Черняєв, (А. Ф.) Колесниченко, М. В. Семеон, (А. П.) Гордєєв. Газету підтримували Крамаренко, Шиблєтов, Корєпанов. Самоліквідація газети полегшила існування „Сумського вісника”.

Щоб зрозуміти, що таке газета „Сумское эхо” треба пояснити, що в 1907 р. були закриті неофіційні відділи губернських урядових газет і вони трансформувалися в офіційно-довідкові видання. Всі кошти були направлені на створення „приватних” проурядових видань. Міністерство внутрішніх справ звернулося до губернатора з проханням „звернути особливу увагу на місцеві газети і журнали”. В доповіді царю в 1908 р. П. А. Столипін підкреслював, що „асигновані в тому році кошти на підтримку приватних видань дали можливість в багатьох містах відкрити газети правого напрямку, яких раніше тут не було...”.

Не випадково за видавництво газети „Сумское эхо” взявся колишній справник. Розраховували на державну дотацію, але грошей не дали і газета своє існування припинила.

В газеті буде надрукований звіт з цілого ряду судових процесів, де Черняєви з Ільченками будуть з’ясовувати стосунки.

Але, повернімося до „Сумського вісника”. Окремо слід зупинитися на тому, що витворяли власники автомобілів. Майже кожного тижня повідомлення про автопригоди. Покалічені коні, машини, загіблі люди і майже повна безвідповідальність. В центрі міста машина, в якій їхав Кайданський (власник електростанції) і Золотарьов (міський голова), збила жінку. Газета сповіщає, що вони вибачилися і все. Ось так. Все як і в наші часи. Загалом, Іван Григорович дуже делікатно, але всім було зрозуміло з інших статей в газеті, що дружні стосунки між Золотарьовим і Кайданським це стосунки між „владою і бізнесом”. Все як і в наші дні благословенного олігархічного капіталізму.

Друга велика тема, яка перманентно присутня в газеті, це хуліганство. Побиті, пограбовані або вбиті мешканці міста. Газета задається питанням, а чому так багато випадків хуліганства і що це за соціальний тип – хуліган. Виявляється, що це не тільки люмпени або пролетарі, а іноді і золота молодь міста, діти батьків нашого міста. Головна причина – це пиятика. Частіше жертвами хуліганів ставали молоді добре зодягнені люди. Службовці Земського банку І. Д. Хомовський і Г. М. Цибульников були побиті в центрі міста. Газета аналізує і таке явище, як сільське хуліганство, якого раніше не існувало, а це вже результат роботи наших благодійників Терещенків, Харитоненків, які скупили землі в селян, а вони стали сільськими пролетарями. Ох, якби Янукович почитав мої книжки перед тим, як скуповувати землю, то він би зрозумів, що це пряма дорога до нової революції або повного вимирання народу. Серед інших причин вказується на ліквідацію комісій з розваг, з народного читання, з недільних читань, з загальної писемності (сьгодні скорочують освіту, переводять її на платну), але основною причиною Ільченко вважав недоліки існуючого ладу. Цей погляд він виклав в статті „О борьбе с хулиганством” в № 63 газети. За цю статтю губернатор на видавця Ільченка наклав штраф в розмірі 500 крб. Штраф можна було замінити 90 днями ув’язнення. Ільченко відправив до в’язниці свого редактора, а штраф не платив. Вірно і зроби, бо то влада утримувала за свої кошти редактора у в’язниці, а в іншому випадку Ільченко б утримував владу. Хуліганство було присутнє і в середовищі військових. То солдат Новгородського драгунського полку з п’ятого ескадрону влаштує п’яний дебош, що розташовувався в районі Роменської вул., то унтер-офіцер з цього полку вб’є візника Петра Рудя. Ця інформація давалася як повідомлення без коментарів, але висновок напрашовувався сам собою.

В Тростянці місцеві хлопці і солдати побилися за дівчат. Солдати всипали місцевим, а в цей час по вулиці йшов ротмістр Алексєєв. Його вдарили по голові. Він

вихопив шаблю, але в цей момент в нього влучили з дробовика. В Тростянець прибув сам генерал-губернатор, всіх учасників події затримали.

В лавці Христенка на Свищах Яків Гудима купив пуд вівса, але коли він переважив то виявилось, що не вистачає одного фунта. Він сказав це Христенку, а Христенко вдарив Гудиму лопатою. Ось бачите, все, як і в наш час: підходиш щось купити, а терези вже показують без товару від 10 до 20 грам.

Мабуть, одним із найцікавіших проявів хуліганства була витівка братів Черняєвих. Тут вже Іван Григорович постарався подати цей факт з різних позицій і в формі повідомлення, і в друкуванні спростувань самих братів Черняєвих, і в формі фейлетону.

Батько Черняєвих був відомим у Сумах купцем. Йому належав будинок, де вже за радянських часів розміщався спортивний зал „Динамо”, тепер там казино по провулку Терезова. Батько купив автомобіль, і один з братів, не маючи навичок водіння, сів за кермо і заїхав на сходинок Преображенського собору. Тільки закриті двері не дали можливості заїхати в храм (на дверях храму і до цих пір є слід від тієї пригоди), але мова йде про інше. В саду „Тіволі”, що розташовувався при театрі Корепанова, перед виставою сиділи актори Янковська і Рудич. Брати Черняєви стали говорити про акторів непристойності. Рудич не витримав і почалася бійка. В. Черняєв вчився в університеті, був співробітником „Сумського эха” і кореспондентом московського журналу „Рампа и жизнь”. Другий Д. Черняєв видавав себе за кореспондента газети „Южный край” і мав посвідчення. Пізніше газета „Южный край” надіслала повідомлення, що Д. Черняєв її кореспондентом ніколи не був. За хуліганство вони отримали по декілька діб арешту.

Багато публікацій в газеті про становище преси в Російській імперії. Майже на кожному тижні повідомлення про закриття газет, арешти редакторів і видавців, штрафи на газети.

Окремий цікавий розділ – це листи в редакцію. Їх умовно можна поділити на дві великі групи. Перші це дійсно листи читачів, а друга група в мене особисто викликала підозру, бо вони при філологічному аналізі виявилися за своєю манерою написання дуже схожі між собою. Швидше за все, їх автором був сам Ільченко. Він бачив якусь проблему, але подавати її в формі статті, репортажу було не солідно, і тоді він переходив на малу форму інформації, до якої відносяться листи. З авторів статей зустрічаємо: Адамченка, Оверченка, Гнома, Брута. Статті про культуру давалися, як правило, за підписами реальних людей. Це вказувало на те, що власне весь редакційний колектив складався з двох чоловік Ільченка і Супруна, а під псевдонімами на зразок Гнома і Брута „ховався” сам Ільченко і його редактор. Листи з Америки за підписом Благовещеньський, як власний кореспондент, ймовірно, представляють собою розповіді емігрантів, які вже побували в Америці, або розділи з книжки про Америку, бо тримати кореспондента в Америці Ільченку, явно, було не по кишені. Можливо, і такий варіант, що хтось дійсно був на заробітках в Америці і погодився дати про неї статті, але пересилати їх це дуже довго, а по-друге коштувало це теж дорого. Друкуються короткі оповідання Брешко-Брешковського.

Окремою великою темою була підгорнівщина. Підгорний сам мешканець Тростянця десь в 1905 р. побував на горі Афон. В газеті „Курских єпархияльных ведомостей” були надруковані похвальні статті автором Недригайловим на адресу Підгорного, а пізніше автор випустив книжку. Згодом церковне начальство зрозуміло, яку помилку воно зробило, прославляючи сектанта. Від Недригайлова вимагали відречення від книжки. В газеті „Курская Бель” було повідомлення, як стефанівці (теж прибічники Підгорного) з Охтирки і Миропілля при відвідинах Білгородського Миколайівського монастиря зривали листки „Доброє слово”, де критикували Підгорного. Матеріалів про Підгорного і „афонців” багато. Підгорнівці виступлять проти радянської влади, в 30-х роках організують повстання, а під час окупації ними будуть захоплені всі православні храми Сумщини, де вони організують богослужіння.

Ільченко виступав і в ролі театрального критика. Мабуть, коли театр давав рекламу в газету, запрошували і редактора. Видно з рецензії на виступи, що Іван Григорович любив театр, часто там бував. Наше місто часто відвідували російські й іноземні знаменитості: М. М. Петіпа, С. І. Збруєва, О. І. Зілоті. Про гастролі знаменитих акторів частіше всього писав Леонід Павлович Кагадєєв і це були серйозні публікації. В мене нема можливості розповідати про всіх, хто виступав в театрі Корепанова, але він приділяв увагу і виставам самодіяльних акторів сумського малоросійського гуртка, охтирських і лебединських самодіяльних аматорів в Народних будинках цих міст. Виступає на захист української мови. Друкуються і краєзнавчі матеріали, але вони досить сумнівної якості. Частіше всього їх автором є Павло Зайцев. Особливо мені не сподобалася його стаття, де він дає свій погляд на статтю, надруковану в „Биржевых ведомостях” 21 вересня 1913 р. Бажаючи самі можуть взяти оповідання Купріна „Как я был актёром” і побачити, що було в Сумах і Заріччя, і Замостя (за 5 мостом, де зараз вул. Замостянська), і театр „Швейцарія” за першим мостом. Прізвища акторів Лару-Ларського і багатьох інших я зустрічав в газетах і після 1917 р. Цікава сама характеристика місцевої публіки і театрального колективу висловлена Купріним кореспонденту „Биржевых ведомостей”: „Среда, в которой я играл, была до невозможности некультурная, и всё вместе взятое наложило безусловно свой отпечаток и на моё отношение к театру и толпе”. Що стосується „толпы”, то тут оцінки Ільченка і Купріна повністю збігаються. Ільченко не раз подавав матеріали, пов’язані з хуліганськими витівками в театрі Корепанова і парку „Тіволі” при театрі. У 1921 р. Павло Зайцев емігрував. Наші краєзнавці ставлять в заслугу Павлу Зайцеву те, що він у Варшаві був причетним до видання двох зібрань „Кобзаря” у 1934 р. і 1936 р. На мій погляд, Павло Зайцев у своїх краєзнавчих дослідженнях більше керувався міфами, ніж архівними документами. Під час окупації області (1941-1943) одним з редакторів „Сумського вісника” буде теж Зайцев, але чи це одна і та ж особа мені сказати важко.

Матеріал про перебування Петра І в Старому селі у Герасима Кондратьєва і подарунки місцевій церкві Євангелія і срібного ковшика від Петра не витримує ніякої критики. На той час Герасима не було вже в живих, а за подарунки сказати важко, бо я інших матеріалів на цю тему не бачив. Цей матеріал подавався загалом без підпису. Велика кількість повідомлень йшла неперевірених, на рівні чуток. Це призводило не тільки до спростування їх в наступних номерах, але і до судових позовів. Така справа розглядалася за позовом міського голови Білопілля Кононенка і його сина колишнього видавця газет „Курская бль” і „Почаевский листок” до Ільченка. Редактора газети Супруна засудили на три місяці. На мій погляд, Ільченко найняв Супруна для того, щоб той приймав на себе всі неприємності. В 256 номері газети за 20 листопада ми знаходимо таке повідомлення: „Вчера освобожден из под ареста редактор „Сумского вестника” А. С. Супрун отбывающий по постановлению г.(господина) Харьковского губернатора трёхмесячное административное заключение. Наказание было наложено на А. С. Супруна за корреспонденцию из Белополья, в которой было усмотрено нарушение изданных г. Харьковским губернатором „обязательных постановлений”.

В окрему рубрику не виділялося, але було багато повідомлень, репортажів, хронікальних записів судових процесів камери (кабінету або залу засідань) міського судді або з окружного суду. Архівних матеріалів окружного суду майже немає і тому дослідникам роботи судів цей газетний матеріал є доволі слушний. На мій погляд, в порівнянні з сьогодишніми судами справи тоді вирішувалися доволі швидко. Під час виконання робіт по водяному опаленню будинку Громадських зборів один робітник дуже побив іншого і потерпілий звернувся до міського судді і відразу без зайвої тяганини справа почала розслідуватися. Звичайно, були і зловживання, і корупція, але масштаби були набагато менші. В залі судових засідань завжди була присутня публіка і кореспонденти, і не тільки з „Сумського вісника”, але і ті, хто на місцях представляв інтереси інших видань. Іноді події висвітлювалися по-різному і тоді Ільченко критикував

своїх колег з інших газет. З темою роботи судів дуже близькою була інша газетна тема – це грабежі. Таких випадків було дуже багато. Складається таке враження, що всі всіх грабували. Не залишилися без уваги крадіїв не тільки місцеві мешканці, але і китайські купці, які почали виходити на місцевий ринок. Прізвище одного з них Ко-Си-Ци. Загалом ставлення місцевих мешканців до них було негативне. В них вбачали в першу чергу конкурентів.

Приділялася увага і спортивним змаганням. Перша футбольна команда, яка була сформована з мешканців Петропавлівської і прилеглих до неї вулиць, називалася „Спарта”. За радянських часів її назвуть „Спартак”. Грала в цій команді діти відомих в Сумах підприємців і менеджерів: голкіпер В. Туршу, беки: Н. Грузов, Г. Сердюков, хавбеки: А. Брюндель, С. Афанасьєв, А. Ганжа, форварди: Д. Гирко, В. Афанасьєв, Є. Бєроунський, Я. Бєроунський, Г. Бєроунський. Футбольні матчі збирали багато глядачів. Проходили вони на стадіоні Петропавлівської площі. Зараз це місце займає будівельний технікум.

Продовжувала друкуватися реклама інших газет: „Требуется у всех газетчиков ежедневный журнал „Жизнь”. Сообщает последние новости, иллюстрированный массой фотографий и рисунков. В „Жизни” участвуют: А. И. Куприн, А. Каменский, А. Аверченко, А. Рославлев, А. Грин и др. Цена номера 5 коп. „Жизнь” никогда не опаздывает. Издание акционерного общества „Анонс”, Москва, Б. Лубянка, 20, С-Петербург, Невский 88”. Надрукована в „Сумському віснику” № 195.

Друкуються і додатки до газети, але це було в особливих випадках. Так, в № 213 видали додаток про вбивство хлопчика Ющинського. В цій же газеті ми знаходимо прізвище нового редактора Д. С. Ростовцева.

В газеті знаходили відгук і такі болючі теми, як постійний ріст цін і еміграція населення до Сполучених Штатів. 1913 рік – рік найбільшого зростання російської економіки, але це був результат масового обезземелення селян, концентрації виробництва. Російський бізнес і далі хотів мати дешеву робочу силу і стабільні ціни на сировину, але сам, розраховуючи на максимальні прибутки, підіймав ціни на готовий продукт. Ільченко, як підприємець, показує в негативному світлі Америку і обурюється зростанням цін, бо ростуть ціни і на витратні матеріали для друкарні, робітники вимагають підвищення платні. Всі ці протиріччя знаходять відображення в світогляді і публікаціях видавця Ільченка.

У 1914 р. в Ільченка з’явилася конкуруюча газета „Сумская жизнь”. Всього вийшло 44 номери. Виходила вона один раз на тиждень. З 38 номера газета стала щоденною. Редактором-видавцем був (Е. Н.) Косвінцев.

Важко щось сказати про цю газету, бо інформацію про неї ми знаходимо в маленькій публікації про поховання П. І. Харитоненка в газеті „Сумський вісник” № 134 за 1914 р.: „В последнем номере, с позволения сказать газеты «Сумская жизнь», под заголовком «Обращение к гласным думь», сообщается о том, что тело Павла Ивановича Харитоненко, прибудет на железнодорожную станцию Сумы 15-го сего июня в 5 часов вечера и проследует на Троицкую церковь, где будет отправлена заупокойная литургия и отпевание, после чего состоится вынос на Петропавловское кладбище”. Так как эта заметка может ввести в заблуждение многочисленных читателей выше названного листка, то повторяем сообщенное нами вчера из главной конторы П. И. Харитоненка – что погребение состоится сегодня, в понедельник, 16-го июня.”

Хоча читачів у газети і було мало, але Ільченко хвилюється і негативно її характеризує, підкреслюючи її необізнаність. Дата поховання могла бути просто змінена самими організаторами поховання.

Світлини про поховання П. І. Харитоненка.

У 1914 р. основними темами газети „СВ” стає війна. Інформація про неї подається з газет „Армейский вестник”, „Военный вестник”. У всьому відчуваються урапатріотичні настрої. Проходить небагато часу і настрої змінюються, але, ще є ділова реклама, реклама фільмів, вистав. Пройде зовсім трохи часу і все зміниться. За 1915 р. зберігся тільки один примірник газети „Сумський вісник”. У 1914-1915 роках до газети випускалося «екстренное приложение» під назвами: „Накануне войны”, „Австро-сербская война”, „Русско-германская война”, „Европейская война”. Були ранкові і вечірні випуски. Додаток був форматом А 4 синього або голубого кольору.

За 1916 р. ми маємо теж не всі номери, але теми змінюються. Постійно подаються повідомлення про поразки на фронтах, 3200 біженців тільки в одних Сумах, евакуація підприємств, поставки палива, продовольства для міста. В Сумах починає діяти фабрика Чорнобильського, яка зветься „Первая русская суконная фабрика Чорнобильського” (у 2007 р. фабрику знесуть і розпочнуть будувати торговий центр). В Кролевіці починає працювати механічний завод, евакуйований з Риги. В газеті „Сумський вісник” з’являється новий редактор Кізченко, але він довго не протримався. Незабаром знову редактором-видавцем стане Ільченко.

Окремо треба дати характеристику газеті за 1917 р. Тут ми вже бачимо повний розвал економіки, масові банкрутства, дефіцит робочої сили (вербують китайців). Знаковою подією стає Маніфест від 5 березня про зречення престолу Миколою II. Ці події призводять до зміни влади. Приділяється увага роботі громадських комітетів, призначенню комісарів і продовження цензури. Сумський повітовий комітет вимагає цензурувати всю друковану продукцію. Ростає вартість робочої сили, фарби, паперу, що призводить до постійного збільшення вартості газети до 8, 12, 15 коп. за номер. Серед оголошень фігурують приватні – про загублені картки на борошно, цукор, гас. Тимчасовий уряд змінює ставлення до євреїв. Їм дозволяють бути офіцерами. Всеросійський з’їзд міст виносить перелік питань для розгляду думами міст, але скоро закриває сам „Союз городов” за браком коштів на його утримання. Продовжують друкуватися повідомлення зі Ставки, далі йдуть розповіді про діяльність Сумського „Совдепа” (Рада депутатів). Розглядаються конфлікти між адміністрацією заводів і робітниками. Сповіщається про пограбування економік, заводів, про солдатські бунти. З Кекино Ільченку прислали розповідь про роботу місцевого українського гуртка, але він відмовився друкувати. „Совдеп” забрав собі будинок колишнього окружного суду. В Сумах припинила роботу кінна маршрутка через брак коштів. Білет коштував 20 коп., а зробили 27 коп. – місцеве населення обурилося і конку закрили. Церковно-парафіяльні школи передали до управління міністерства освіти.

В 215 номері газети „Сумський вісник” за 8 жовтня 1917 року читаємо таке: „Создавшееся в целом тяжёлое положение, дороговизна бумаги даже возможность полного истощения её запасов ввиду затруднительности транспорта, поставили Сумской комитет партии Народной свободы в необходимость прекратит самостоятельное издание партийного органа и воспользоваться для своих целей страницами газеты „Сумской вестник”. На четвертій сторінці „СВ” ми знаходимо таке: „Милостивый

государь господин редактор. В газете „Народной свободы” от 7 октября № 122 помещена статья „Грубая фальшивка” за подписью Случайный”. Можна зробити висновок, що газета „Н.С.” виходила не менше 3 місяців. З цього номера Ільченко отримує фінансування від партії Народної свободи (кадети). Замість редактора-видавця ми маємо редакційне бюро в складі С. В. Деменина, Ф. А. Куцева, Н. А. Панова.

В 219 номері „С.В.” за суботу 14 жовтня 1917 р. в інформації з Лебедина ми знаходимо таке повідомлення: „Бастують наборщики в обох типографіях М. Е. Когона і А. Г. Солодовникова. Два дні не виходять місцеві газети, „Лебединский вестник” і „Наша жизнь”.

В матеріалі за 17 жовтня ми дізнаємося про приїзд в Суми есерки „бабушки” (так її звали в народі) Брешко-Брешковської (1844 - 1934). Вона йде на вибори від імені Ради солдатських і селянських депутатів разом з Щербак. Щербак обрали головою управи Сумського земства. Ільченко не приховує свого роздратування поведінкою Щербака і його політичною діяльністю. 22 жовтня Ільченко обурюється тим, що влада в Харкові стала на бік Генерального секретаріату Української Ради. Тут уже Ільченко заплакав ридма за великою і неподільною Росією. Плакав, зрозуміло, на кошти кадетів, а не як українець з Шпилівки. Був невеличкий період, коли він виявляв себе як українець і входив до складу малоросійського гуртка („Просвіта”), але написав заяву і виїшов з нього, про що повідомив у газеті. Скоро він на собі побачить благодійня нові Радянської Росії.

У 1917 р. в Ільченка знову з’являється конкуруюча газета „Великий Океан” видавця Щербака, що повернувся з імміграції.

В газеті „Сумський вісник” за 8 серпня 1917 р. № 173 було надруковано лист до редакції: „Покорнейше прошу напечатать в вашей уважаемой газете настоящее моё письмо. В Сумской газете „Великий Океан”, в 24 номере от 4 августа, в списке земских недоимок была напечатана моя фамилия как недоимщика с подчёркой «член управы» 32 руб. 08 коп.

Представляю при сём квитанцию Сумского казначейства за номером серии 897421 об уплате, которую засвидетельствуйте на страницах вашей газеты”.

М. Иваненко.

Ми ще декілька раз зустрінемо інформацію про газету Щербака, яку буде критикувати Ільченко. Він буде наводити вислови Щербака про свободу преси в Америці і про американське життя. Коли почала друкуватися в Сумах газета „Великий океан”, скільки разів виходила на тиждень, скільки коштувала, які мала розділи? Всі ці питання залишаються без відповіді. Мабуть, вона була органом ради селянських депутатів, яку очолював Щербак. Єдине, що відомо то це те, що газета друкувалася в друкарні Пашкова на власному папері друкарні.

Із архівних джерел відомо, що Щербак повернувся з Америки після Лютневої революції. Він очолював повітову Раду селянських депутатів. У 1926 р. він їздив до Москви і привіз до Сум частину картин зі Строгановської колекції. У 1919 р. цю колекцію більшовики вивезли до Москви. Частина колекції розійшлася по музеях Москви, а частина залишилася в музейному фонді. У 1926 р. Щербак написав мемуари для журналу „Пролетарская революция”. Пізніше він переїде в Москву у будинок ветеранів революції ім. Ілліча.

У 1917 р. в Ільченка з’являються нові конкуренти на газетному ринку: „Робітничка газета”, „Известия Сумского Совета рабочих и солдатских депутатов”, „Наш голос”. Ільченко критикує редактора цих газет Гладішева. В грудні 1917 р. владу в м. Сумах захоплюють більшовики. Газета „Наш голос” була наступницею попередньої – „Известий Сумского Совета Рабочих и Солдатских депутатов”. Коштувала вона 7 коп. і була теж органом Сумської Ради Робітничих і Солдатських депутатів. Нижче

засначалося, що вона позапартійна соціалістична газета. Виходить щоденно, крім свят. Розташовувалася теж в будинку колишнього окружного суду. Редакційна комісія складалася з М. Гладішева, А. Львовича, М. Когана, І. Колобанова, В. Павлюченка. Фактично редактором газети був Павлюченко. Спочатку він буде підтримувати ідею виборів до „Учредительного собрания”, але легко змінить свої переконання і стане комісаром загону Червоної гвардії. Як і газета Ільченка, вона для заробляння коштів дає багато реклами, але це реклама кіноконцертного життя. Плата за рекламу на першій сторінці складає 40 коп., а на останній 20 коп. Основні події, які знаходять своє висвітлення, стосуються повідомлень з фронту, новин з міської думи і земства, хроніки різних подій і кримінальних злочинів. Чимось ця газета дуже схожа на „Сумський вісник”. В номері за 19 серпня повідомляється про страйк і ультиматум власникам друкарень про підвищення зарплати. Страйкують друкарні: Ільченка, Пашкова, Чорнобривченка, Вертикова і 1-ї артілі. Зарплату підвищили на 25 %. Порушуються питання охорони праці, будівництва житла для робітників, охорони здоров'я, робота шкільної комісії, перетворення кадетського корпусу у військову гімназію, робота профспілок, вибори до українських установчих зборів. Пишуть і про таке: черговий по базару затримує спекулянтів, які скуповували яблука, а потім перепродували.

Не всі примірники цієї газети збереглися і тому з архівних джерел ми зробимо невеличке доповнення. 25 грудня 1917 р. бойові групи під командуванням В. Пономарьова, Д. Карпенка, М. Терехова, В. Павлюченка зайняли казарми, залізничну станцію, Державний банк, друкарню і редакцію газети „Сумський вісник”, основні підприємства. Був роззброєний ескадрон 10-го Новгородського драгунського полку. Головою Сумського виконавчого комітету обрали слюсаря Новикова-Медовщикова. Він пішов на фронт і загинув. Наступним головою виконкому став Павлюченко, а військовим комісаром С. Парадіз.

Цікаву статтю ми знаходимо в газеті за 11 січня 1918 р. під назвою „Некролог”: „10 января по решению Исполнительного комитета закрыта местная газета «Сумской вестник». За последнее время буржуазная, чёрносотенная газета брызгала направо и налево зловонной слюной. Прикрываясь флагом кадетов, кучки чёрносотенцев, толкала на погромы. Понятное дело, что теперь время страстей в уезде разгорелось, такая газета, как «Сумской вестник» может ловко повести погромную агитацию и Бог знает, к чему это послужит”.

Все обладнання друкарні, приміщення перейдуть газеті „Наш голос”.

У квітні 1918 р. буде поновлена влада Центральної Ради і друкарня знову повернеться у власність Ільченка. Буде продовжено видання газети „Сумський вісник”. У Ільченка знову з'явиться конкурент. М. Гладішев стане редактором газети кооператорів „Луч”.

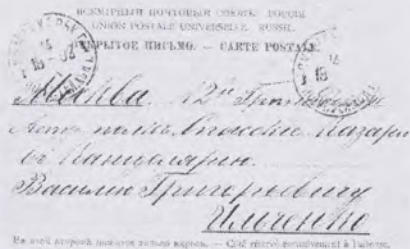
Деякі номери „Сумського вісника” вийде у 1919 р. при білих. За часів окупації у 1941- 1943 рр. буде виходити окупаційна газета теж під назвою „Сумський вісник”.

Брати Ільченки

В попередніх розділах вже йшла мова про старшого брата з родини Ільченків Івана Григоровича. Інший брат, Василь Григорович, народився 1879 року в с. Шпилівка. Їх родина на 9 чоловік мала тільки 2,5 десятини землі і він був змушений теж йти на заробітки до міста. Свою трудову діяльність розпочав у 13 років в посудному магазині Бочарова, де працював до мобілізації на військову службу в 1901 р.

Служив він 4 роки в Москві у 12 гренадерському Астраханському полку у Спаських казармах писарем.

Ось перед вами листівка (відкритий лист), яку у 1902 р. надіслав Іван Григорович Василю Григоровичу. Він цікавився чи отримав Василь посылку.

У 1905 р., повернувшись з військової служби, він влаштувався на роботу в папірну майстерню брата, де і працював до 1914 р., коли по мобілізації забрали на війну на якій пробув у шпиталях до 1917 р. У 1918 р. дружина Василя Григоровича Євдокія Василівна по Копиловському провулку, біля вул. Шишкарівської, отримала від матері садибу.

Після демобілізації Василь Григорович працював у господарстві батька в с. Шпилівка до 1924 р.

У 1924 р. поступив помічником по торгівлі до свого брата в магазин. Після смерті у 1925 р. Івана Григоровича взяв патент для ліквідації підприємства. У 1927 р. закрив підприємство. Поступив продавцем в кіоск державного видавництва і працював по трудовій угоді до 1928 р. з видавництвами „Всеукраїнський пролетарій” і „Комуніст”. У 1929 р. зняли з роботи у відділенні зв'язку і позбавили виборчого права. Влаштувався грабарем в Комунбуд. У 1934 знову позбавили виборчого права.

Ось перед вами графин з келишками. Це єдиний предмет, що зберігся від всіх статків Ільченків.

Василь Григорович Ільченко

Дружина Василя Григоровича Євдокія Василівна Ільченко (Мірошниченко)

Син Микола (1909 – 1957) і донька Віра Василя Григоровича і Свдокиї Василівни

Степан Григорович Ільченко. Працював у магазині Івана Григоровича прикажчиком (1879 - ?). Помер у Кисловодську.

Крім братів була ще сестра Анна. Вона прожила в с. Шпилівці 99 років. Вона була старшою серед них. За інших сестер дивись розділ „Додатки”.

Іван Григорович Ільченко у 1907 р. в Харкові

Могила Івана Григоровича Ільченка

Дати життя позначені неправильно. Згідно з архівних документів, народився Іван Григорович 25 вересня 1873 р., а помер 3 грудня 1925 р. Дружиною Івана Григоровича була Марія Федорівна Дейниченко.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
310003, м. Харків-3
пр. Московський, 7
Тел. 126-643
17.11.99 № 3-1/480
ПА № ВІЛ

м.Київ
вул.Хрещатик 13, кв.61

Диченко І.М.

АРХІВНА ДОВІДКА

В архівному фонді Харківської духовної консисторії в метричній книзі Покровської церкви слободи Шпилівки Сумського повіту є запис про народження 25 вересня 1873 року Іоанна /так в тексті/, батько якого рябовий Григорій Степанович Ільченко, мати - Марія Михайлівна, обидва - православні.
Підстава: ф.40, оп.105, спр.1299, арк.694зв

Директор архіву

В.В.Резнікова

Зав.відділом

Л.М.Момот

Найменший брат Федір Григорович народився 12 лютого 1884 р. (ДАСО. ф. 774, оп. 1, спр. 340, л. 104-105) виїхав за кордон і мешкав спочатку в Єгипті, а потім у ПАР.

Світлина 1952 р. Йоганнесбург. Федір Григорович з дружиною Агрипиною

Листи Федора Григоровича і його сина Бориса Федоровича до Василя Григоровича, Педерія Михайла Антоновича і Педирія Антона Михайловича.

У 1920 р. Федор Григорович, полишивши дружину Агрипину і двох синів Бориса 1919 р. н. і Івана 1904 р. н., емігрував до Єгипту. Можливо, він служив у білій армії і змушений був не повертатися. Там його заарештували і рік протримали у в'язниці, а потім був звільнений під підписку. Англійці дали одяг і взуття. У 1920-1923 рр. займався продажем цигарок за 15 відсотків від виручених грошей. У 1924 р., зібравши капітал в 100 фунтів і вивчивши арабську мову, подав прохання про повернення на батьківщину до Сум, але отримав відмову і тоді він запросив до Каїру родину. У 1925 р. здав екзамени, отримав права водія автомобіля і став працювати водієм. Зробивши заощадження купив машину, а потім ще одну. Через певний час і до 1955 р. мав власний таксомоторний парк з декількох десятків машин.

Дружина і син Бориса Федоровича Павло

У 1953 р. перейшов працювати в німецьку фірму за тим же фахом. Був посланий в ПАР (Йоганнесбург), де було агентство тієї ж фірми. За рік підняв дохід фірми з 200 франків до 1 200 франків. У 1955 р. отримав пропозицію продовжити контракт на роботу.

У 1955 р. до Йоганнесбургу переїхав і батько Федір Григорович. Агрипина, родина Бориса і родина Івана до 1959 р. залишилися в Єгипті.

У 1955 р. Борис продовжував працювати в тій же фірмі. До нього приїхав батько Федір Григорович. Агрипина, син Бориса Іван з дружиною залишилися в Єгипті до 1959 р.

Борис добре опанував арабську, англійську, італійську, французьку і російську мови.

Сини Борис і Іван закінчили в Каїрі французький ліцей. Борис зайнявся продажем лікарських препаратів, а Іван займався будівництвом з 1948 і по 1959 р. Працював в компанії „Суецький канал” в Каїрі. Іван був одружений на гречанці, але дітей не було.

У 1948 – 1953 рр. Борис працював в Нідерландській фірмі по організації продажу медикаментів. Одружений був теж на гречанці і мав сина Павла 1948 р. народження.

У 1959 р. Борис отримав посаду помічника директора фірми. Іван після переїзду не зміг знайти роботи за фахом і тому з допомогою Бориса відкрив кафе-магазин.

У 1962 р. Іван помер на очах Федора Григоровича.

У 1967 р. помер Василь Григорович, що листувався з Федором Григоровичем. З 1956 р. переписку вів Педерій Михайло Антонович.

У 1968 р. в Йоганнесбурзі помер Федір Григорович, листування продовжив його син Борис. З Борисом, після смерті Михайла Антоновича, листування продовжив Антон Михайлович.

У 1971 р. померла Агрипина (мате Бориса). Борис розлучається з першою дружиною і одружується з німкенею Аннелізою.

Борис і Аннеліза 1974 р.

У 1971 р. Павло закінчив університет в Йоганесбурзі. Отримав кваліфікацію інженера-електрика. Добре знав арабську, французку, англійську, італійську мови.

У 1975 р. син Бориса Павло одружився з громадянкою ПАР шотландського походження Жан. У них народився син Георгій.

У 1978 р. Борис подав у відставку і перейшов працювати на біржу.

Аннеліза розійшлася з Борисом, а так як вони мешкали в її будинку, Борис буде змушений шукати собі житло. Він познайомиться з вдовою Лорною, колишньою медсестрою. Помре він від раку. Листування з А. Педерієм продовжить Лорна. Ось її лист.

Дорогие А. Педерий и Юра.

Спасибо вам за ваше письмо. Это письмо я написала на легком английском языке. Борис рассказывал мне о вас очень много с большим удовольствием и тем имел заветную мечту увидеться с вами снова, но как вы говорите, что судьба распорядилась иначе. В июне и июле я ездила в Англию повидаться с моей сестрой и в июле я приехала в Россию поставить Борису свечку. Я прилетела в Москву на 4 дня. Я остановилась в гостинице „Космос”. Я ходила в Загорский монастырь и в церковь смотреть службу. Я вместе со всеми купила 2 свечи и поставила их для Бориса и брата Ивана. Я написала вдове Ивана в Грецию и говорила с ней. Она была очень и очень счастлива. В Москве я ходила в церковь, в оружейный двор в Кремле, ходила по Красной площади, ездила в метро. Я ездила в Ленинград на поезде на 4 дня. Я остановилась в отеле Москва возле Невы. Я ходила на балет „Лебединое озеро”. Это было очень прекрасно. Я ходила по Невскому проспекту. Я видела Петропавловскую крепость, Святого Исаака. Я ходила на Hydrofoil вниз реки Невы, через Финляндский залив в Пушкинский дворец. Я ходила кругом Эрмитажа. Я ходила по Арбату. Я видела Московский университет и гуляла по крейсеру „Аврора”. Затем я снова полетела в Англию на советском самолете. Даю вам адрес двоюродной сестры Бориса Веры Стародуб Vera: Starodub, 43, Hodle Avenue, Campbell Town, N.S.W. Australia. 2560.

Сын Бориса Павел живет в Бельгии с его второй женой. Его адрес: Paul Itchenko, 11, Rue La Haut, Merdorp, 4280.

Сыну Павла Георгию 15 лет, живет с его матерью в Южной Африке, Йоганнесбургу. Борис был очень смелым. Он умер без страха в своем доме. Я просидела с ним всю ночь. Затем он заснул и больше не проснулся.

Я пишу Вам в глубокой скорби, чтобы сообщить, что 22 сентября в 9.40 утра скончался Борис. Еще утром в среду он попросил уложить его спать и проспал до 6 вечера. Я поправила ему подушки и поцеловала его. Он прошептал "Я очень люблю тебя" и через несколько минут заснул. В 10 вечера он впал в беспамятство и я просидела у его постели всю ночь. В 9 утра его немного вырвало. В 9.30, после нескольких вздохов, он отошел. Все было как он лежал в нашей постели, я рядом с ним и у себя дома. Его смерть была легкой. Он был прекрасный человек.

С наилучшими пожеланиями всего доброго,

Лорна Р. Вейг

Лорна і Борис

Прошло больше 2,5 лет после его смерти.

Я смотрела по телевидению, читала и слушала радио, беспокоилась за Россию. Я получила карточку Горбачова в Кремле. Я видела пустые магазины и не могла ничего сделать. Если получите посылку напишите мне. Жаль, что мое письмо запоздало. Я пришло вам некоторые вещи, которые я приобрела в Англии. Южная Африка, надеюсь, откроет российское консульство. Я надеюсь, что вещи дойдут до вас. Спасибо за поздравления. Я шлю вашей семье большой привет. Ваше письмо доставило мне большое удовольствие.

Lorna R (Ruch) Wege.

Дорогой Виталий Михайлович!

Когда Вы получите это письмо, то меня в живых уже не будет. Я попросил Лорну чтобы она послала вам это письмо и только написала в день моей смерти.

Такая наша жизнь сегодня здесь, а завтра там. Прошу вас известить о моей смерти всех наших родственников. Желаем Вам и вашей семье многие лета.

Всего доброго.

Борис Федорович Ильченко.

Я подав вам хронологію родини Ільченків з ПАР. Спочатку я хотів надрукувати всі листи, але це важко з технічного боку. Їх важко читати, багато міста займають вітання, що не несуть ніякої інформації. Я вирішив подати ту інформацію, що зацікавила мене і на якій концентрували увагу автори цих листів. Я подам частину тих листів, що добре збереглися.

Головною думкою в листах Федора Григоровича є образа на радянську владу, яка позбавила їх родинного прибуткового бізнесу, створеного тяжкою працею. Починає він свою розповідь, як опинився в Єгипті. З листів не зрозуміло за яких обставин він виїхав із Сум. Після поразки білої армії дуже багато людей, мобілізованих не по своїй волі, опинилися за межами батьківщини. Більшість з них опинилася в країнах Антанти, але хтось поїхав шукати долю і в їх колонії.

Починає свою розповідь, як він потрапив до Єгипту без грошей. Брав у вірмена в крамниці сигарети, зробив собі лоток і продавав їх по місту. Отримував 15% від кількості проданого Така торгівля була заборонена. Швидко зрозумів, що від поліцаїв можна відкупитися. Заробляв у день 1, 25 фунта. Інші торговці підняли скандал і довелося кинути цю справу. Закінчив курси водіїв, заробив грошей і придбав старий автомобіль. Через деякий час купив ще машину, потім ще і так створив власний таксомоторний парк. За висловом Федора Григоровича він купив білет за копійку, а виграв 500 фунтів. Самим кращим інвестуванням у майбутнє вважав навчання своїх синів у французькому ліцеї. За навчання звичайно треба було платити. Прожив він у Єгипті 35 р.

Багато разів звертається подумки у Шпилівку і Суми. Розповідає як тяжко здобували свої статки. Вставали дуже рано, а сам міг в день виорати і десятину землі. Під час збирання врожаю він косив, а дружина Агрипина до 3-х годин дня сама ставила 10 кіп. За 14 копійок в день возили з Шпилівка на Низи збіжжя і буряк в економію Суханова. Те що світ голодує вважає, що у всьому винні ледарі. Навіть в свої поважні літа звертається до Василя Григоровича з проханням, щоб він йому розповів, як з гречки роблять крупу, бо вона в ПАР росте, але її не переробляють. Просить Івана щоб він дав його адресу всім бажаючим і в тому числі і сестрі Анні.

Слухає приймач, читає газети і каже, що політичне і економічне становище в ПАР висвітлюють неправильно, бо в них низькі ціни і добрі заробітки. Розповідаючи про свою лавку, наводить ціни по яким там продається товар, що їх єдиний робітник-негр отримує 15 фунтів на тиждень, а фунт хліба коштує 9 шилінгів. Прибуток лавки складає 800 фунтів. Працює він в лавці з 8 години і до 6 вечора, а тоді вже його змінюють. Сама лавка відкрита з 7 години ранку до 9 години вечора. Коли з Єгипту до ПАР переїхав син Павло, то він не знайшов доброї роботи і вирішили відкрити лавку, бо еміграційні закони вимагали, щоб емігрант пропрацював три роки по тій спеціальності по якій йому дозволили в їзд. Дипломи інших країн в ПАР не визнаються.

Федір Григорович має ділянку землі 10 на 30 сажень, де ростуть 22 дерева, будинок. Співає у церковному хорі, але приход має всього 50 чоловік. Дуже був вдячний, коли священник провів службу на рідній мові, розповідає Василю Григоровичу, що в них в газеті була інформація за Суми. Коли він отримав світлина міста Суми від Василя Григоровича, то був щиро здивований новими будинками. Висновок зробив теж цікавий, що революція розбудила сплячку правлячої влади і бажає процвітання батьківщині. Щось йому імпонує в радянській владі, бо він пригадує, як служив в Москві і пішов погуляти до парку, а там висіла табличка, що забороняла вхід собакам і солдатам. Він ще раз наголошує, що земля належала поміщикам, а Ільченки свої статки отримували тяжкою працею, крутили годинами руками маховик друкарської машини до сотого поту. Цікавиться він і місьями, де наймав собі помешкання на вул. Ковальовській і платив 5 крб. (вулиця була всього на 30 будинків), р. Стрілкою біля вул. Кузнечної, де мешкав у коваля і платив 5 крб., вул. Мамонтівською, де була його остання квартира і чи відіпіла ця хата. Після 30-го номера Ковальовської йшов Гирмановський провулок №1, де я прожив 35 років. Я знав всю Ковальовську і жаль, що він не назвав номер будинку. З усієї вулиці до нас дійшло з тих часів тільки 3 будинки, а були ж дійсно красиві і оригінальні з садами, каретними сараями, великими льохами, з

вимощеними буличником і плиткою дворами, з водономом і автономною каналізацією. Після революції водогін і каналізацію так і не запустили, але тишила погляд стара лита арматура, а які чудові були ковани ворота і хвіртки.

Син Федора Григоровича Борис Федорович в своїх листах більше розповідає про свої особисті справи. Якщо з ділової точки зору він влаштувався добре, то в особистому житті йому не везло. Цікавим є моменти, коли він наймав собі житло. Квартира на 96 квадратних метрів вважається маленькою. Для більшості радянських людей, що все своє життя чекали квартиру і так її не отримали, це дійсно було дивом. В ПАР, якщо ви працюєте, це не є проблемою. Навіть сьогодні, працююча людина, не може дозволити купити собі житло.

Ви самі, без упередження, можете порівняти долю двох братів Федора і Василя і зробити висновки, кому з них в житті повезло.

Приклади конвертів з ПАР.

Світлини Інни Миколаївни Диченко (Ільченко)

Справа мати Інни Миколаївни

Інна Миколаївна Диченко (Ільченко)

Родина брата Інни Миколаївни

Генерал-майор КДБ Диченко з дружиною Інною Миколаївною Диченко (дівоче прізвище Ільченко), сином Миколою, донькою Ольгою і онуком Максимом.

Ф. 2 сп 1, д. 8-Б. Остання книга
 невідомий ілюстратор по і. Сумам
 на 1903 рік
 Безсмертний переулок
 частині власники
 Богарова Александра Івановна
 Рубанова Вікторія Івановна
 Гиренка Нікіта Євхимовича наслідки;
 Рейтгенко Федор Миколайович, Корбунова
 Зінька Івановна, Рубанова Вікторія
 Анатолівна.
 Рейтгенсової Євдоким Івановни
 наслідки.
 Дамінова (урожд. Кадунів) Анисія Кондратівна
 і Володимир Іванович Дамінов, Іван Дамінов
 Ільчич Матрена Івановна, Баб
 на городській землі
 по улиці Гриньєвської
 Кисленко Семен Степанович

11 лютого 1918; рад. Борис, с. Шинківки
 крест'янин Федор Григоров Ільченко і
 Антоніна Алексєва кр. 18. Воскр. Сумської
 купець Іоанн Григоров Ільченко і жінка
 Овдаришна Ніна Леонидівна Куртєва

Фрагмент родоводу Ільченків

Батьками братів і сестер Ільченків були Григорій Степанович і Марія Михайлівна.

Їх діти:

Василь 27. 12. 1879 р. н. – 1967 р. с. Дружина – Євдокія Василівна Мірошніченко (з 1908 р., 1889 р. н.) Їх діти: Віра 08. 09. 1910 р. н., Лідія 10. 03. 1914 р. н., Микола 17. 06. 1909 р. н.

Анастасія 14. 04. 1882 р. н. Чоловік – Андрій Романович Зінцов (з 06. 02 1900 р., 1878 р. н.).

Федір 12. 02. 1884 р. н. – 1968 р. с. Дружина – Агрипина Олексіївна 1887 р. н. (з 06. 02. 1905 р., 1887р. н.). Їх діти: Іван 19. 10. 1909 р. н. – 03.03. 1962 р. с., Борис 11.11. 1918 р. н., 22. 09. 1991 р. с.

Степан 27.12. 1879 р. н.

Олександра 15. 01. 1878 р. н. Чоловік – Андрій Діонисович Пальчик (з 28. 01. 1901 р., 1887 р. н.).

Іулінія 20. 12. 1875 р. н. Чоловік – Михайло Іванович Безуглий (з 06. 02. 1894 р., 1874 р. н.).

Іван 25. 09. 1873 р. н. – 03. 12. 1925 р. с. Дружина – Марія Федорівна Дейниченко.

Анна 1867 р. н. Чоловік – Іван Корнійович Яровий (з 03. 11. 1885 р., 1872 р. н.).

Параскева 25. 07. 1886 р. н. Чоловік – Михайло Григорович Пташник (з 22. 05. 1905 р., 1886 р. н.).

КОРСУНСКАЯ

Шпилевская икона Божией Матери, именуемая

«ПРОЗРЕННАЯ»

Покровительница града Сумы

Главной святыней Спасо-Преображенского собора является Чудотворная Корсунская (Шпилевская) икона Божией Матери, именуемая «Прозрениная». Эта икона написана на листовом белом железе — список с иконы Богоматери, принесенной князем Владимиром из Корсуни после его крещения в Киев. В ХУШ

столетии икона была собственностью одного крестьянского семейства в с. Романовка Сумского уезда. По преданию, в семействе владельца иконы была слепая от рождения маленькая дочь. Однажды, когда все члены семьи были заняты уборкой в доме, девочке поручили протереть иконы. Заметив разницу между иконой, писанной на тонком железном листе и писанными на досках, девочка усомнилась в том, что это — икона. На вопрос, обращенный к матери, — икона ли это — она получила утвердительный ответ. Тогда слепая с горечью сказала: « Может быть

вы смеетесь надо мной — и, вздохнув, высказала давно таившееся в глубине сердца свое желание — Ах, если бы я сама своими глазами увидела, тогда бы не сомневалась». Лишь только она молвила это, ее глаза открылись и она в радости воскликнула: « Ой, верно вы говорите, сама теперь вижу!» Вскороستي исцеленная девочка видит во сне Божию Матерь такой же, какой Она изображена на иконе и слышит ее голос: « Отнесите икону Мою в церковь, что в селе Шпилевка». О сне девочка рассказала родителям и те отнесли икону в храм. Однако родители не рассказали священнику о чудесном исцелении своей дочери. Икона дважды необъяснимым образом покидала церковь и ее находили неподалеку в саду, под

ясенем. Хозяин сада – помещик Кондратьев, священник и староста церкви решили пойти к бывшему владельцу иконы. Услышав рассказ о происшедших событиях, крестьянин подробно рассказал пришедшим о чуде прозрения своей дочери. Слух об этом быстро распространился по окрестностям. На том месте, где под ясенем дважды находили икону, была поставлена церковь в которую и поместили Святой Образ. До 1859 года Корсунская икона постоянно находилась в Шпилевском Покровском храме. Вот как писали „Харьковские губернские ведомости” №11 за 14 марта 1859 года: „Господин Начальник губернии в предложении от 7 февраля за № 1361, изъяснил: ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОР, по ВСЕПОДДАННЕЙШЕМУ ДОКЛАДУ Ober-Прокурора Святейшего Синода в 10 день минувшего Января Высочайше утвердить соизволил определение Святейшего Синода о разрешении находящуюся в селе Шпилевке Сумского уезда Чудотворную икону Божий Матери, именуемую Корсунскою, переносить ежегодно в день явления, 9 Октября, в Преображенский Собор в г. Сумы, с тем, чтобы Икона сия была возвращена в с. Шпилевку на третий день Пасхи.” А 9 октября 1859 года „Харьковские губернские ведомости” в разделе — Известия из уездов – уже писали: „В 12 верстах от уездного города Сум, в приходской церкви селения Шпилевки есть Чудотворная Икона Божий Матери Корсунской. Перенесение этой Иконы из Шпилевки в Сумы на зимнее время издавна было заветным желанием сумских жителей, которое в настоящее время осуществилось в следствие Высочайшего в нынешнем году соизволения на перенесение ежегодно 9 октября Чудотворной Иконы из Шпилевки в сумской городской Преображенский собор и обратно в Шпилевку на третий день Пасхи. Таким образом в нынешнем году в первый раз совершенно перенесение Чудотворной Иконы 9 числа текущего месяца Преосвященным Макарием (Булаковым), Епископом Харьковским и Ахтырским, с прочим духовенством, в присутствии Господина Начальника губернии и супруги Его Превосходительства, а также г. предводителя дворянства сумского уезда, многих знатных особ обоего пола, городского и уездного начальства, при стечении многочисленного народа... В тот же день вечером Преосвященный в соборной церкви совершал всенощное бдение, а на другой день Божественную литургию, перед окончанием которой произнес приличное торжеству слово”.

Покровская церковь села Шпилевки построена в 1849 году стараниями прихожан и помещицы Варвары Римской-Корсаковой. После революции Корсунская (Шпилевская) икона Божией Матери была изъята из храма и помещена в художественно-краеведческий музей. Во время пожара, случившегося в 30-х годах в музее, икона чудесным образом не пострадала. Этот случай произвел на сотрудников музея неизгладимое впечатление. Охваченные душевным трепетом, они решили вернуть Святой Образ в Божий храм. Поскольку Покровская Шпилевская церковь была к тому времени уже разрушена, икону перенесли в Спасо-Преображенский собор г. Сумы, где она пребывает и поныне. Прерванная традиция Крестных ходов с Чудотворным Образом была возобновлена в 1995 году. Часовой колокол колокольни Спасо-Преображенского собора принадлежал ранее Покровской церкви с. Шпилевка. После уничтожения храма он оказался на севере нашей области и в начале 90-х годов чудесным образом попал в Сумской Кафедральный Спасо-Преображенский собор.

Не хотілося б встрявати в полеміку, як я це змушений завжди робити в своїх книжках, але ради істини згідно списку дворян за 1767 р. майже вся Шпилівка (527 душ) належала ад'ютанту Якову Донець-Захаржевському. Поміщики Римські-Корсакови з'явилися в Шпилівці

вже в ХІХ ст., а церква побудована 1849 р. майже через сто років після зцілення, то як вони могли її віднести у цю церкву, коли її ще не було. „Сумський вісник” постійно писав про перенесення ікони і про постійні епідемії хвороб, які супроводжували це дійство. Збиралося багато хворих людей, що надіялися на зцілення, цілували ікону і отримували чергову болячку.

Шпилівський дикий камінь

Село Шпилівка багате своїми археологічними знахідками. Неподаляк села виявлене городище, поселення та курганний могильник сіверян (VIII – X ст.), давньоруське городище і поселення (X – XI ст.), а також знайдено скарб ювелірних виробів і арабських монет X – XI ст.

Вже за тих часів вівся видобуток шпилівського каменю, що утворився з осадових порід, що приносили з собою льодовики на прирічковій терасі. З цього каменю (пісчаник) були зроблені сходинок на будинку повітового земства. В 50-х роках в цьому будинку була 9 школа в якій я вчився. Сходинок за 60 років перетворилися на суцільні ями, бо камінь був м'який. Перед переходом до цього будинку музею зробили бетонні сходинок. Сходинок з цього каменю до реставрації мав Троїцький собор і костел. Багато пам'яток було зроблено з цього каменю. В Шпилівці є місцевий краєзнавець Остапенко Володимир. Його пращери працювали в товаристві по видобуванню каменю з шпилівського кар'єру.

Використана література

Архівні матеріали ДАСО і ДАХО подаються за текстом.

Газета „Сумський вісник” з фондів ДАСО, Сумського краєзнавчого музею, приватних зібрань.

Листи, світлини, листівки з приватного архіву родин Ільченків і Педеріїв.

Ленський О.В. Історія преси і журналістики. – Суми: ФОП Ткачов, 2009.

Зміст

Вступ.....	3
Книжковий магазин І. Г. Ільченка.....	5
Друкарня і палітурна майстерня братів Ільченків.....	6
Газета „Сумський вісник”.....	11
Брати Ільченки.....	25
Листи Федора Григоровича і його сина Бориса до Василя Григоровича Ільченка і Педерія Михайла Антоновича.....	30
Фрагменти листів Федора Григоровича.....	35
Світлини Інни Миколаївни Ільченко.....	38
Додатки.....	40
Фрагменти архівних матеріалів зібраних Інною Миколаївною Ільченко.....	40
Шпилівська ікона Божої матері.....	44
Шпилівський дикий камінь.....	46
Використана література.....	46

Науково-популярне видання

Іван Григорович Ільченко і його газета „Сумський вісник”
(українською мовою)

Автор і упорядник: Ленський Олексій Васильович

Верстка і дизайн: Ленський О. В.

Підписано до друку 8 квітня 2011 р.
Формат 60х90/16. Гарнітура Times. Тираж 10 пр.

Видано за власні кошти.

ЛЗЗ Ленський О.В. Іван Григорович Ільченко і його газета „Сумський вісник”. – Суми: Власне видавництво, 2011 р. – 40 с., іл.

Ленський О. В. автор серії краєзнавчих книжок: „Таке солодке слово „Театр””, „Історія мистецтв Сумщини”, „Історія розвитку знарядь праці, економіки, освіти, культури на Сумщині”, „Історія преси і журналістики”, „Олександрівська гімназія”, „Чехови і Лінтварьови”, „Садівництво Віктора Юліановича Перковича „Експорт”, „Сумське реальне училище”, „ЗОШ № 21”, „Не превращайте память нашу на свалку брошенных костей”, „Міланська опера в Сумах”.

ББК 63,3 (4 Укр – 4 Сум)

Т. Сулгы

Соборная улица.

Магазин І.Г. Ільченка в будинку Л.Ф. Скрипниченка, світлина 1910 р.

Новий будинок на фундаменті будинку Л.Ф. Скрипниченка. На місці магазину Ільченка тепер Сумська муніципальна галерея.